

وحدت و انسجام امت اسلامی در آینه سیره اهل بیت علیهم السلام

حجت الاسلام والمسلمین احمد کوثری*

اشاره

وحدت اسلامی یکی از اصول اساسی در قرآن کریم و سنت نبوی است و در میراث گران بهای اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام جایگاهی بنیادین دارد. این اصل نه یک توصیه صرف اخلاقی، بلکه ضرورتی راهبردی برای بقا و عزت امت اسلامی در برابر دسیسه‌های دشمنان است. قرآن کریم با تأکید بر اصول محکم، مسلمانان را به سوی همدلی فرامی‌خواند؛ آیاتی چون «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^۱ و «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»^۲ بر محوریت همبستگی امت اسلامی تأکید دارند.

این نوشتار با هدف تبیین مبانی و شیوه‌های حفظ وحدت و انسجام امت اسلامی بر پایه سیره عملی اهل بیت علیهم السلام تدوین شده است. هدف اصلی، به‌دست‌آوردن اصول کلیدی وحدت از مکتب اهل بیت علیهم السلام و بازخوانی و تعمیق این اصول است. با توجه به اینکه تفرقه‌افکنی همواره یکی از اصلی‌ترین محورهای توطئه دشمنان علیه جهان اسلام بوده است، بازگشت به الگوی عملی و نظری اهل بیت علیهم السلام برای تحقق اتحاد ضروری است.

اهل بیت علیهم السلام در جایگاه وارثان راستین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و مفسران حقیقی مکتب وحی، مظهر عملی این آموزه‌ها بوده‌اند. در تاریخ پرفراز و نشیب صدر اسلام و پس از آن، ایشان در شرایط مختلف سیاسی و اجتماعی هم در دوران قدرت و هم در دوران فشار، با رفتار، گفتار و سیره عملی خود الگویی بی‌بدیل از تعامل سازنده میان مذاهب و فرق اسلامی ارائه داده‌اند. هدف این

* مدیر گروه علمی امت و تمدن و پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام قم.

۱. آل عمران: ۱۰۳.

۲. حجرات: ۱۰.

نوشتار، به دست آوردن این الگوهای عملی از سیره نورانی ایشان و ارائه چارچوبی برای تحقق وحدت حقیقی در دنیای معاصر است.

۱. مبانی روایی وحدت در نگاه اهل بیت علیهم السلام

مبانی وحدت در مکتب اهل بیت، ریشه در فهم عمیق از متون دینی دارد. ایشان نه تنها به اهمیت ظاهری وحدت اشاره نموده‌اند، بلکه روح و حقیقت آن را در تعالیم خود نهادینه کرده‌اند. اهل بیت علیهم السلام هرگونه اهانت به حرمت مسلمانان را مذموم شمرده‌اند؛ برای مثال امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «مَعَاشِرَ الشَّيْعَةِ، كُونُوا لَنَا زِينًا، وَ لَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شَيْنًا، قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا، وَ احْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ، وَ كَفُّوا عَنِ الْفُضُولِ وَ قَبِيحِ الْقَوْلِ»^۱ ای جماعت شیعه، مایه آبروی ما باشید نه باعث بدنامی ما. سخنان خوب به مردم بگویید، زبان‌هایتان را نگه دارید و آنها را از بیهوده‌گویی و سخنان زشت باز دارید.

این روایت، محور اخلاقی عمل شیعه در جامعه را بر اساس حفظ آبروی مذهب و جلوگیری از تولید نفرت قرار می‌دهد. حفظ شأن اجتماعی شیعه ارتباط مستقیمی با حفظ انسجام جامعه اسلامی دارد.

اهل بیت علیهم السلام حرمت اهانت را در احادیث متعددی بیان فرموده‌اند؛ همچنان‌که الگوی عملی آنان رسول اعظم صلی الله علیه و آله هم ناسزاگویی را موجب انشقاق و دشمنی امت با یکدیگر شمرده‌اند و در حدیثی فرموده‌اند: «لَا تُسَبُّوا النَّاسَ فَتَكْتَسِبُوا الْعَدَاوَةَ بَيْنَهُمْ»^۲ به مردم ناسزا مگویید که با این کار در میان آنها دشمن پیدا می‌کنید.

۲. اصول اخلاقی اهل بیت علیهم السلام در تعامل با مسلمانان

سیره عملی اهل بیت علیهم السلام بر اخلاق متعالی و رعایت اصول انسانی در تعامل با عموم مسلمانان، صرف‌نظر از گرایش کلامی یا فقهی آنها استوار بود.

الف) احترام به مقدسات دیگران و مدارا

یکی از مهم‌ترین سیره‌های عملی ائمه علیهم السلام، پرهیز از تعرض به باورهای مورد احترام فریق دیگر

۱. محمد بن علی ابن بابویه، الأملی، ج ۱۷، ص ۳۲۷.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۳۶۰، ح ۳.

بود. اگرچه اهل بیت مبانی اعتقادی خود را به روشنی تبیین می کردند، اما این تبیین هیچ گاه با هتک حرمت و اهانت همراه نبود.

ب) پاسخ به دشمنی با اخلاق نیکو

سیره ائمه، همواره بر اصل «دفع بالحسنى» استوار بود. خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید: «ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ»^۱ [بدی را] با بهترین شیوه دفع کن؛ [با این برخورد متین و نیک] ناگاه کسی که میان تو و او دشمنی است [چنان شود] که گویی دوستی نزدیک و صمیمی است». اهل بیت علیهم السلام این اصل را به زیباترین وجه اجرایی کردند. امام علی علیه السلام در عهدنامه مالک اشتر، بر لزوم برخورد کریمانه با عموم مردم تأکید می کند: «فَاتَّهَمُ صَنَفَانِ: إِمَّا أَخُ لَكَ فِي الدِّينِ، أَوْ نَظِيرُكَ فِي الْخَلْقِ»^۲ که این اصل، مرزهای برخورد را نه بر اساس مذهب، بلکه بر اساس انسانیت و اخوت دینی قرار می دهد.

ج) اصل «احسان» و «رفق» در سیره ائمه علیهم السلام

امام سجاد علیه السلام در دعای «مکارم الاخلاق» (دعای چهلیم) به روشنی بر طلب ادب و پرهیز از شرور تأکید دارد که مصداق بارز آن، خوشتن داری در برابر طعن هاست.^۳ اهل بیت علیهم السلام از رسول اعظم صلی الله علیه و آله نقل فرموده اند: «مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ وَ التَّرْفُقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ»؛ مدارا کردن با مردم، نصف ایمان است و نرمی و مهربانی با آنان نصف زندگی است». حضرت علی علیه السلام نیز در جملات زیادی آرامش بخشی و زندگی راحت را که در پرتو مدارا کردن امکان پذیر می شود، یادآوری و با بیان های مختلف تأکید می فرمایند.^۴

۱. فصلت: ۳۴.

۲. محمد بن حسین سیدالرضی، نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۳. دعای چهلیم صحیفه سجاده به دعای «مکارم الاخلاق» معروف است. درخواست هایی که در این دعا از خداوند می شود از دو بعد اخلاق فردی و اخلاق اجتماعی توصیف شدنی است.

۴. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۱۷، ح ۵.

۵. «سلامة الدین و الدنیا فی مداراة الناس» (علی بن محمد لیثی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ص ۲۸۵، ح ۵۱۵۲) و نیز اینکه هر کسی با دشمنان و مخالفان خود مدارا کند، از جنگ ها و خشونت ها در امان خواهد ماند: «من داری أصداده أمين المحارب» (عبدالواحد بن محمد آمدی تمیمی، تصنیف غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۳۴، ح ۷۶۹۷).

۳. نهی از سب و لعن علنی در سیره اهل بیت علیهم السلام

یکی از برجسته‌ترین آموزه‌های عملی اهل بیت علیهم السلام در حوزه وحدت، ممنوع بودن صریح و شدید از سب (دشنام‌دادن) و لعن علنی بزرگان مذاهب دیگر است؛ زیرا این عمل مستقیم به شعله‌ور شدن آتش تفرقه می‌انجامد.

در جنگ صفین، اصحاب امام علی علیه السلام گاهی اقدام به ناسزاگویی لشکریان معاویه می‌کردند. سیره امام علیه السلام در این هنگام، هدایت یاران به روشی بالاتر بود. امام علی علیه السلام با نهی اصحاب خود، اغلب توصیه می‌فرمودند که به جای سب و ناسزا، به دعای خیر برای اصلاح امور و هدایت یکدیگر بپردازند. آن حضرت هنگامی که شنید عده‌ای از یارانش به وقت نبرد صفین به اهل شام دشنام می‌دهند، فرمود:

إِنِّي أَكْرَهُ لَكُمْ أَنْ تَكُونُوا سَبَّائِينَ وَلِكِنَّكُمْ لَوْ وَصَفْتُمْ أَعْمَالَهُمْ وَذَكَّرْتُمْ حَالَهُمْ كَانَ أَصَوَّبَ فِي الْقَوْلِ وَأَبْلَغَ فِي الْعُذْرِ وَقُلْتُمْ مَكَانَ سَبِّكُمْ إِيَّاهُمْ اللَّهُمَّ احْقِظْ دِمَاءَنَا وَدِمَاءَهُمْ وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا وَبَيْنَهُمْ وَاهْدِهِمْ مِنْ ضَلَالَتِهِمْ حَتَّى يَعْرِفَ الْحَقَّ مَنْ جَهْلَهُ وَيَرْعَوْيَ عَنِ الْغَيِّ وَالْعُدْوَانِ مَنْ لَهَجَ بِهِ:^۱

پسند من نیست که شما دشنام‌دهنده باشید؛ ولی اگر در گفتارشان کردار آنان را وصف کنید و حالشان را بیان نمایید، به گفتار صواب نزدیک‌تر و در مرتبه عذر رساتر است. بهتر است به جای دشنام بگویید: خداوندا، ما و اینان را از ریخته شدن خونمان حفظ فرما؛ و بین ما و آنان اصلاح کن. این قوم را از گمراهی نجات بخش تا آن‌که جاهل به حق است، آن را بشناسد، و آن‌که شیفته گمراهی است، از آن باز ایستد.

درواقع تبدیل لعن به دعا برای هدایت و حفظ خون‌ها، نماد عملی سیره ایشان در مدیریت اختلاف‌ها بود.

این روایت نشان می‌دهد که سب فقط مسئله‌ای فردی نیست، بلکه عملی است که نتایج اجتماعی ویران‌کننده‌ای به دنبال دارد و زمینه‌ساز شکاف در امت می‌شود.

آثار اخلاقی و اجتماعی پرهیز از سب و ناسزاگویی

ترک سب و ناسزاگویی پیامدهایی به دنبال دارد که عبارت‌اند از:

- حفظ کرامت اسلامی: از این‌رو مسلمانان در نظر یکدیگر محترم باقی می‌مانند.

۱. محمد بن حسین سیدالرضی، نهج البلاغه، خطبه ۲۰۶.

- فراهم نشدن زمینه سوءاستفاده دشمن: دشمنان اسلام نمی توانند از اختلاف های داخلی برای ضربه زدن به پیکره امت استفاده کنند.
- آسان تر شدن دعوت به حق: در فضایی محترمانه، امکان اقناع فکری فراهم می آید.

۴. سیره اهل بیت (علیهم السلام) در رعایت حرمت اهل سنت

اهل بیت (علیهم السلام) با آنکه خود را منصوبان از سوی خداوند به امامت می دانستند، در تعامل با مذاهب اهل سنت (که بیشتر جامعه اسلامی را شکل می دادند)، نهایت احتیاط و احترام را به عمل می آوردند.

یکی از روشن ترین مصادیق تقیه مداراتی و احترام به جماعت مسلمانان، شرکت برخی از امامان معصوم در نمازهای جمعه و جماعت اهل سنت بود. این امر نه از باب قبول عقیدتی، بلکه از باب حفظ پیوند عمومی مسلمانان تلقی می شود. ایشان همچنین در روایاتی دعوت به شرکت در نماز اهل سنت نیز کردند؛ از جمله امام صادق (علیه السلام) می فرمایند: «أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ... غُودُوا مَرْضَاهُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَاشْهَدُوا لَهُمْ وَعَلَيْهِمْ وَصَلُّوا مَعَهُمْ فِي مَسَاجِدِهِمْ...^۱ شما را به تقوای الهی سفارش می کنم... از مریض هایشان [یعنی اهل سنت] عیادت کنید، در تشییع جنازه هایشان شرکت کنید، برایشان ادای شهادت کنید و همراهشان در مساجدشان نماز بگذارید».

امام حسن عسکری (علیه السلام) نیز فرمودند:

... صَلُّوا فِي عَشَائِرِهِمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَغُودُوا مَرْضَاهُمْ وَأَدُّوا حُقُوقَهُمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ إِذَا وَرَعَ فِي دِينِهِ وَصَدَّقَ فِي حَدِيثِهِ وَأَدَّى الْأَمَانَةَ وَحَسَّنَ خُلُقَهُ مَعَ النَّاسِ قِيلَ هَذَا شَيْعِي فَيَسُرُّنِي ذَلِكَ اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا زَيْنًا وَلَا تَكُونُوا شَيْنًا جُرُّوا إِلَيْنَا كُلَّ مَوَدَّةٍ وَادْفَعُوا عَنَّا كُلَّ قَبِيحٍ فَإِنَّهُ مَا قِيلَ فِيْنَا مِنْ حُسْنٍ فَتَحْنُ أَهْلُهُ وَمَا قِيلَ فِيْنَا مِنْ سُوءٍ فَمَا نَحْنُ كَذَلِكَ...^۲

... در میان عشایر آنها [یعنی اهل سنت] نماز بخوانید و در تشییع جنازه هایشان شرکت کنید و به عیادت مریض هایشان بروید و حقوقشان را ادا کنید؛ چراکه اگر کسی از شما اهل ورع، راست گو، امانت دار و با مردم خوش خلق باشد، گفته می شود که این

۱. احمد بن محمد بن خالد برقی، المحاسن، ج ۱، کتاب القرائن، باب وصایا اهل بیت، ص ۱۸.

۲. حسن بن علی ابن شعبه حرانی، تحف العقول، باب ما روی عن الإمام أبي محمد حسن بن علی (علیه السلام)، ص ۴۸۸.

[شخص] شیعه است و این [جریان] مرا خشنود می‌کند. تقوای الهی پیشه کنید و مایه زینت ما باشید و مایه ننگ ما نباشید. همه مودت‌ها را جذب ما کنید و هر بدی را از ما دفع کنید؛ چرا که هر حسنی که درباره ما گفته می‌شود، ما شایسته آن هستیم و هر بدی که درباره ما گفته می‌شود، آن‌گونه نیستیم.

۵. سیره امام علی علیه السلام در مدیریت اختلاف‌ها

امیرالمؤمنین علی علیه السلام در جایگاه نخستین امام، بیشترین حجم اختلاف‌های داخلی را مدیریت کرد. سیره ایشان در دوران حکومت، بهترین الگوی مدیریت بحران وحدت است. در وصیت حضرت علی علیه السلام به محمد حنفیه آمده است: «وَ ابْذُلْ لِصَدِيقِكَ نَفْسَكَ وَ مَالَكَ وَ لِمَعْرِفَتِكَ رَفْدَكَ وَ مَخْصَرَكَ وَ لِلْعَامَّةِ بِشْرَكَ وَ مَحَبَّتَكَ وَ لِعَدُوِّكَ عَدْلَكَ وَ اِنْصَافَكَ»^۱ جان و مالت را در راه دوست بده ... برای عموم مردم خوش‌رویی، بشاشت و محبت را نثار کن و درباره دشمنت، عدل و انصاف بده...». همگان در برابر دشمن، موضع خصمانه و کینه‌توزانه دارند؛ ولی علی علیه السلام می‌فرماید: «بذل عدل و انصاف کن».

در عهدنامه معروف به مالک اشتر، امیرالمؤمنین علیه السلام نه تنها بر اجرای عدالت در مورد دشمنان تأکید می‌کند، بلکه بر لزوم حفظ کرامت انسانی آنها اصرار می‌ورزد: «وَ أَشْعِرْ قَلْبَكَ الرَّحْمَةَ لِلرَّعِيَّةِ وَ الْمُحِبَّةَ لَهُمْ وَ اللَّطْفَ بِهِمْ ... فَإِنَّهُمْ صَنَفَانِ: إِمَّا أَحْ لَكَ فِي الدِّينِ وَ أَمَّا نَظِيرُ لَكَ فِي الْخَلْقِ»^۲ در دل خود به مردم احساس محبت کن، آنان را دوست بدار و با ایشان مهربان باش؛ زیرا مردم دو دسته‌اند: دسته‌ای برادر دینی تواند و دسته دیگر در آفرینش با تو برابرند».

بنابراین باید کرامت مردم در جامعه اسلامی محفوظ بماند و میزان‌های عدل و داد در معامله و رفتار با هر کسی از مسلمان یا غیرمسلمان مراعات شود. در فقه در مبحث مالک‌شدن آب از راه «احراز» آمده است: «خواه احرازکننده مسلمان باشد، خواه کافر».

۶. سیره امام سجاد، امام باقر و امام صادق علیهم السلام در همزیستی مسالمت‌آمیز

این امامان در دوره‌هایی که امکان قیام مستقیم نظامی وجود نداشت، تمام تمرکز خود را بر تعمیق معرفت دینی و ایجاد همزیستی سازنده در جامعه اسلامی گذاشتند. دعای «مکارم الاخلاق» امام سجاد علیه السلام، منشور اخلاق فردی و اجتماعی برای مسلمانان است.

۱. محمد بن علی ابن بابویه (شیخ صدوق)، الخصال، ج ۱، ص ۱۴۷، ح ۱۷۸.

۲. محمد بن حسین سیدالرضی، نهج البلاغه، نامه ۵۳.

امام علیه السلام در بخشی از این دعا از خداوند و در تعبیر بسیار جالبی تقاضا می‌کند که امر منفی به نه چیز مثبت که ضدشان است، تبدیل شود. نخست می‌فرماید: «وَابْدِلْنِي مِنْ بَغْضَةِ أَهْلِ الشَّانِ الْمَحَبَّةَ»^۱ و عداوت دشمنان را به مهر و محبت تبدیل کن». تقاضای امام سجاد علیه السلام در این بند از خداوند این است که عداوت‌های دشمنان به دوستی تبدیل شود و انسان آرامش پیدا کند.

بسیاری از دشمنی‌ها عوامل مهمی ندارد و اصلاح‌پذیر است. در این گونه موارد اگر انسان بکوشد و در برابر دشمنش اظهار محبت داشته باشد، ممکن است توفیق الهی شامل حال او شود و دشمن دیرینه به دوست باصفای امروز تبدیل گردد. همچنین این دعا، اساس کار فرهنگی اهل بیت علیهم السلام برای ارتباط با دیگران از طریق اخلاق است.

امام باقر و امام صادق علیه السلام با وجود تأسیس مکتب فقهی خاص خود، در مجالس علمی خود با اهل سنت مراوده داشتند و اهل سنت از دروس این بزرگواران استفاده می‌کردند؛ برای مثال ابوحنیفه و مالک دو امام از مذاهب فقهی اهل سنت از شاگردان امام صادق علیه السلام بودند؛ به گونه‌ای که ابوحنیفه به شاگردی خود نزد امام صادق علیه السلام افتخار می‌کرد و مالک نیز ضمن بیان فضیلت والای امام صادق علیه السلام، همواره از رفتار و احترام محبت‌آمیز امام صادق علیه السلام نسبت به خود تعریف می‌کرد.

مالک بن انس می‌گوید من بر امام صادق جعفر بن محمد وارد می‌شدم و حضرت برای من پستی می‌آورد و به من زیاد احترام می‌نهاد و می‌فرمود: ای مالک، من تو را دوست دارم. من شاد می‌شدم و خدای را بر آن سپاس می‌گزاردم. حضرت علیه السلام از یکی از این سه حالت بیرون نبود: یا روزه بود یا به عبادت ایستاده بود یا ذکر می‌گفت. امام علیه السلام از بزرگ‌ترین عابدان و زاهدانی بود که از خداوند عزوجل می‌هراسند. او فراوان حدیث می‌گفت و خوش مجلس بود و فایده بسیار می‌رساند ...^۲

۷. توصیه‌های اهل بیت علیهم السلام درباره وحدت

ائمه به یاران خود آموختند که در مناطق اهل سنت نباید مانند یک گروه بیگانه رفتار کرد، بلکه باید در جامعه مشارکت داشت، در امور خیریه شرکت جست و به مسلمانان در مشکلات یاری

۱. صحیفه سجاده، «دعای بیستم».

۲. محمد بن علی ابن بابویه (شیخ صدوق)، الخصال، ص ۱۶۷؛ همو، علل الشرائع، ص ۲۳۵؛ همو، الأمالی، ج ۳، ص ۱۴۳.

رساند. همسویی عملی سبب می‌شود اختلاف‌های عقیدتی کم‌رنگ شود و پیوند ایمانی تقویت گردد.

در روایتی نقل شده است:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَيْفَ نَصْنَعُ فِيمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا وَفِيمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ خُلَاطِئِنَا مِمَّنْ لَيْسَ هُوَ عَلَيْنَا قَالَ: تَنْظُرُونَ أَيْمَتَكُمْ الَّذِينَ تَقْتَدُونَ بِهِمْ فَتَصْنَعُونَ كَمِثْلِ مَا يَصْنَعُونَ قَوْلَهُ إِنَّهُمْ لَيَعُودُونَ مَرْضَاهُمْ وَيَشْهَدُونَ جَنَائِزَهُمْ وَيُقِيمُونَ الشَّهَادَةَ لَهُمْ وَعَلَيْهِمْ وَيُؤَدُّونَ الْأَمَانَةَ إِلَيْهِمْ^۱

به امام صادق عليه السلام عرض کردم: رفتار بایسته ما با اقوامان و آنان که با آنها معاشرت داریم و شیعه هم نیستند [مذاهب اسلامی مثل اهل سنت] چیست؟ امام عليه السلام فرمودند: به پیشوایان خود نگاه کنید و از آنان پیروی کنید؛ آن‌گونه که آنان رفتار می‌کنند، شما نیز همان‌طور رفتار کنید. به خدا سوگند آنان به عیادت بیماران غیرشیعه می‌روند و بر جنازه‌هایشان حاضر می‌شوند و به سود و ضرر آنها [هرچه حق باشد] گواهی می‌دهند و امانت‌های آنان را به آنها برمی‌گردانند.

امام صادق عليه السلام در روایتی دیگر می‌فرماید: «يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ! ... مَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تَكُونُوا مِثْلَ أَصْحَابِ عَلِيٍّ رَضَوُا اللَّهَ عَلَيْهِ فِي النَّاسِ إِنْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ لَيَكُونُ فِي الْقَبِيلَةِ فَيَكُونُ إِمَامَهُمْ وَ مُؤَدِّيَهُمْ وَ صَاحِبَ أَمَانَتِهِمْ^۲ ای گروه شیعه، ... چه مانعی دارد که همانند یاران علی رضوان الله علیه در بین مردم باشید؟ که اگر مردی از یاران او در بین قبیله‌ای [از اهل سنت و دیگر مذاهب اسلامی] قرار می‌گرفت، امام و مؤذن آنها بود و امانت‌دار و محافظ مال آنان».

۸. تأکید عالمان و مراجع شیعه بر الگوی وحدت اهل بیت عليهم السلام

عالمان و مراجع تقلید همواره بر سیره اهل بیت عليهم السلام در حوزه وحدت تأکید ورزیده‌اند و این سیره را مبنای فتوای خود قرار داده‌اند که به برخی از این نظرات اشاره می‌کنیم.

امام خمینی رحمه الله فرمودند: «ما با مسلمین اهل تسنن یکی هستیم؛ برادر هستیم. اگر کسی کلامی بگوید که باعث تفرقه بین ما مسلمان‌ها بشود، بدانید که یا جاهل هستند یا از کسانی

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۳۶.

۲. علی بن حسن طبرسی، مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، ص ۶۷.

هستند که می‌خواهند بین مسلمانان اختلاف بیندازند. قضیه شیعه و سنی اصلاً در کار نیست، ما همه با هم برادریم».^۱

امام خامنه‌ای می‌فرماید: «روشن کردن آتش اختلافات مذهبی، دفاع از آمریکا و صهیونیست است نه دفاع از شیعه. این جور نباشد که کسی از یک گوشه‌ای خیال کند دارد از شیعه دفاع می‌کند و تصور کند دفاع از شیعه به این است که بتواند آتش دشمنی ضد شیعه و غیر شیعه را برانگیزد. این دفاع از شیعه نیست؛ این دفاع از ولایت نیست. اگر باطنش را بخواهید، این دفاع از آمریکاست؛ این دفاع از صهیونیست‌هاست».^۲

آیت‌الله مکارم شیرازی: «کسانی که به مقدسات اهل سنت اهانت می‌کنند، ربطی به شیعیان ندارند. اهانت به مقدسات مسلمانان حرام است و ما به مقدسات اهل سنت احترام می‌گذاریم و اگر کسانی به مقدسات اهل سنت اهانت می‌کنند، ربطی به شیعیان ندارند».^۳

آیت‌الله سیستانی: «توهین به مقدسات اهل سنت، امری مغایر با آموزه‌های اهل بیت علیهم السلام است».^۴

علامه امینی رحمته‌الله: «ما مؤلفان و نویسندگان در اقطار و اکناف جهان اسلام، با همه اختلافاتی که در اصول و فروع با یکدیگر داریم، یک وجه مشترک داریم و آن ایمان به خدا و پیامبر خدا صلی الله علیه و آله است. در کالبد همه ما یک روح و یک عاطفه حکم فرماست و آن روح اسلام و کلمه اخلاص است».^۵

آیت‌الله شهید سید محمد باقر صدر رحمته‌الله: «من تمام عمرم را در راه وحدت و برادری شیعه و سنی صرف کرده‌ام و از هر پیامی که موجب وحدت آنان گردد و هر عقیده‌ای که آنان را در آغوش گیرد، دفاع و حمایت کرده‌ام. من برادر و فرزند اهل تسنن هستم، همان اندازه که برادر و فرزند شیعه هستم».^۶

۱. سیدروح‌الله خمینی، صحیفه، ج ۶، ص ۱۳۳.

۲. آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از مردم در روز عید غدیر، ۱۳۸۷/۰۹/۲۷.

۳. آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، بیانات در دیدار علمای شیعه و سنی شهرستان تربت جام، ۱۳۹۴/۰۵/۲۱.

۴. شبکه العالم، «المرجع السيستاني: التعرض للصحابة مدان وخلاف لما امر به الائمة عليهم السلام»، تاریخ انتشار: ۱۰ اکتبر ۲۰۱۳.

۵. عبدالحسین امینی، الغدير، مقدمه جلد پنجم تحت عنوان «نظریة کریمه».

۶. سیدکاظم حائری، مباحث الاصول، ج ۱، ص ۱۵۱-۱۵۳.

آیت‌الله وحید خراسانی: «وظیفه شرعی شما آن است که با گوینده شهادتین هر چند شما را کافر بدانند، به حسن معاشرت رفتار کنید و اگر آنها به ناحق با شما رفتار کردند، شما از صراط مستقیم حق و عدل منحرف نشوید. اگر کسی از آنها مریض شد، به عیادت او بروید و اگر از دنیا رفت، به تشییع جنازه او حاضر شوید و اگر حاجتی به شما داشت، حاجت او را برآورید».^۱

آیت‌الله بهجت^{رحمته}: «اختلاف شیعه و سنی، یک مسئله استعماری است. مسئله مهم دوستی اهل بیت^{علیهم‌السلام} است که فریقین بر آن اتفاق دارند».^۲

آیت‌الله شبیری زنجانی: «کسانی که در صفوف اسلامی تفرقه می‌اندازند و فرقه‌های اسلامی را تکفیر می‌نمایند، از حقیقت اسلام برکنارند و اگر عامل مستقیم استعمار نباشند، بی‌تردید در جهت اهداف فاسد استعمارگران در نابود ساختن اساس اسلام و براندازی دین پیامبر اکرم^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وآلهم‌وسلم} و به‌فراموشی سپردن نام بلند آن حضرت حرکت می‌کنند».^۳

آیت‌الله جوادی آملی: «سب صحابه، اهانت به مقدسات شیعه یا سنی، توهین و تحقیر ظالمانه نسبت به باورهای هر کدام از دو گروه، حرام و ایجاد اختلاف و روشن کردن آتش تفرقه و شقاق و تحطیم و هدم اساس وحدت امت اسلامی، گناهی است بزرگ که همگان باید جداً از آن اجتناب نمایند».^۴

۹. وظایف ما در عصر حاضر

بر اساس جمع‌بندی سیره اهل بیت و تأکیدات مراجع و رهبری، وظیفه ما در قبال تحقق وحدت در چند محور اصلی خلاصه می‌شود:

الف) پرهیز از طرح مباحث اختلافی در مجامع عمومی: باید از طرح مباحثی که منجر به تحریک احساسات عمومی و کینه‌توزی می‌شود، پرهیز گردد. این وظیفه در زمان حاضر و در مواجهه با اهل سنت، اهمیت دوچندان می‌یابد.

ب) تمرکز بر مشترکات ایمانی و انسانی: محور اصلی در فعالیت فرهنگی باید مشترکات قرار گیرد: توحید، عدالت‌خواهی، ایستادگی در برابر ظلم جهانی و فضایل اخلاقی پیامبر^{صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وآلهم‌وسلم}.

۱. سایت رسمی دفتر آیت‌الله وحید خراسانی (دامت برکاته)، «پاسخ به استفتائی با عنوان حسن معاشرت با مخالفان مذهب»، آبان ماه ۱۳۸۷.

۲. محمد محمدی ری‌شهری، زمزم عرفان، ص ۲۹۲.

۳. سایت رواق الحجاج، تاریخ انتشار: ۲۵ تیر ۱۳۹۴.

۴. آیت‌الله العظمی سیدعلی خامنه‌ای، پیام معظم‌له به حجاج بیت‌الله الحرام در سال ۱۳۹۲.

اهل بیت علیهم السلام. این مشترکات، ستون‌های اصلی جامعه اسلامی را تشکیل می‌دهند. در تبلیغ و اثبات مذهب خود هم باید طوری مطرح کنم که هم عقیده خود را ثابت کرده باشیم و هم هیچ اهانتی به سایر مذاهب اسلامی صورت نگیرد و مباحث مذهبی کاملاً مستدل و متقن اما محترمانه مطرح گردد.

ج) تبلیغ وحدت با استناد به سیره اهل بیت علیهم السلام و عالمان: در تبلیغ وحدت اسلامی، نباید به شعار بسنده کرد، بلکه با ذکر مصادیق تاریخی از زندگی نورانی اهل بیت علیهم السلام ثابت شود که وحدت یک تاکتیک نیست، بلکه سیره مستمر ائمه علیهم السلام و جزء تأکیدات بزرگان دین و مذهب بوده و است.

کتاب‌نامه

۱. ابن اثیر، عزالدین أبوالحسن علی بن ابی‌الکرم، الكامل فی التاریخ، بیروت: دار صادر، ۱۳۸۵ق/۱۹۶۵م.
۲. ابن بابویه، محمد بن علی (شیخ صدوق)، الامالی، قم: مؤسسه بعثت، ۱۴۱۷ق.
۳. _____، الخصال، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ش.
۴. _____، علل الشرائع، قم: کتابفروشی داوری، ۱۳۸۵ش.
۵. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ق.
۶. ابومخنف کوفی، لوط بن یحیی، وقعة الطف، تصحیح محمد هادی یوسفی غروی، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ سوم، ۱۴۱۷ق.
۷. برقی، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، تصحیح جلال‌الدین محدث، قم: دار الکتب الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۳۷۱ق.
۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، تحقیق و تصحیح: مصطفی درایتی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۶ش.
۹. الحسینی الحائری، السید کاظم، مباحث الاصول، تقریراً لابحاث آیه‌الله العظمی السید محمدباقر الصدر، قم: ۱۴۰۷ق.
۱۰. دینوری، ابوحنیفه احمد بن داود، الأخبار الطوال، تحقیق عبدالمنعم عامر، قم: منشورات

الرضی، ۱۳۶۸ ش.

۱۱. شریف الرضی، محمد بن الحسین، نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، قم: انتشارات هجرت، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.

۱۲. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار في غرر الأخبار، نجف: المكتبة الحيدرية، ۱۳۸۵ ق - ۱۳۴۴ ش.

۱۳. طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، تاریخ الأمم والملوک (تاریخ طبری)، بیروت: مؤسسه اعلمی، چاپ چهارم، ۱۴۰۳ ق.

۱۴. طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، تاریخ الأمم والملوک (تاریخ طبری)، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: اساطیر، ۱۳۷۵ ش.

۱۵. طبری، ابوجعفر محمد بن جریر، تاریخ الأمم والملوک (تاریخ طبری)، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت: دار التراث، الطبعة الثانية، ۱۳۸۷ ق/ ۱۹۶۷ م.

۱۶. علی بن حسین علیه السلام، صحیفه سجادیه، قم: دفتر نشر الهادی، چاپ اول، ۱۴۱۸ ق.

۱۷. امینی، عبدالحسین، الغدير، قم: مرکز الغدير للدراسات الإسلامية، ۱۴۱۶ ق یا ۱۹۹۵ م.

۱۸. کلینی، محمد بن یعقوب؛ الکافی؛ مصحح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی؛ تهران: دار الکتب العلمیه، ۱۴۰۷ ق.

۱۹. لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، تحقیق: حسین حسینی بیرجندی، قم: دار الحديث، چاپ اول، ۱۳۷۶ ش.

۲۰. محمدی ری شهری، محمد، زمزم عرفان، قم: دارالحديث، ۱۳۹۶ ش.

سایت

۱. پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه ای دامنه.

۲. شبکه العالم، المرجع السيستاني: التعرض للصحابة مدان وخلاف لما امر به الائمة عليه السلام، تاريخ انتشار: ۱۰ اکتبر ۲۰۱۳.

۳. خبرگزاری تسنیم، پرهیز از تفرقه مسلمانی حتی در حوزه «علم» از منظر علامه طباطبائی رحمته الله، تاريخ انتشار: ۲۰ دی ۱۳۹۳.

۴. سایت رواق الحجاج، تاريخ انتشار: ۲۵ تیر ۱۳۹۴ و ۲۵ تیر ۱۳۹۲.

۵. سایت رسمی دفتر آیت الله وحید خراسانی (دامت برکاته)، پاسخ به استفتائی با عنوان حسن معاشرت با مخالفین مذهب، آبان ماه ۱۳۸۷.